

Strømmensaga

Strømmensaga ble offisielt åpnet 27. september 2009 som et levende minne om de ca. 30 sagene som i eldre tid var i drift i Sagelva mellom Nitelva og Lørenskog grense. Vi regner den aktive sagperioden ved Sagelva fra 1520 til 1860. De første sagene var bygget etter enkle prinsipper og sto ofte på steinpilarer som var utsatt for utglidninger og frost. Byggene, vasshjul, renner og til dels demninger var av treverk, som var sterkt utsatt for fukt. Fra bygdene rundt kom det meste av tømmeret fløtet i Glomma via Fetsund lenser til Øyeren og Nitelva og inn til Skjærva. Herfra ble det mest brukt hestetransport til sagene.

Historieinteresserte strømlinger hadde allerede i mange år hatt en idé om en historisk sag ved Sagelva, og etter hvert slo idéen også rot i Skedsmo kommune. I 2002 ble planen for Sagelva miljø- og historiepark vedtatt. Samme år ble Sagelvas Venner stiftet. En forberedende sagkomité ble dannet i 2003, og tre år senere kom den endelige sagkomitéen på plass. I samarbeid med Skedsmo kommune ble det bestemt at det skulle bygges en [oppgangssag](#) etter modell av en 1700-tallssag på Dovre. Begrepet oppgangssag henspiller på det rettløpende sagbladet med en opp og ned bevegelse. Etter hvert ble det utviklet en mulighet til å sette inn flere sagblader i en ramme.

Vannet ledes i en vannrenne og treffer vasshjulets skovler på undersiden av akslingen. Denne akslingen overfører kraft både til sagbladet og stokkevogna, hvor stokken som sages ligger. Sagbladet går loddrett opp og ned, og det er stokkevogna med stokken oppi som beveger seg mot sagbladet. Når stokken er ferdig

sagd, stenges vannet i vannrenna til vasshjulet. Så ledes vann inn i en smalere vannrenne som går til attaupskallen, som overfører kraft for å returnere stokkevogna til utgangsposisjon. Nå kan stokken forskyves sidelengs for ny skjæring,

Sagprosjektet hadde bred støtte i lokalmiljøet. Både næringsliv og foreninger har bidratt til å dekke produksjonskostnadene sammen med kommunens bidrag. I tillegg hadde Sagelvas Venner en driftig gjeng som produserte flere bøker om lokalmiljøet. Salg av bøkene ga en nettogevinst på 1,1 millioner kroner.

Grunnarbeidene i og langs elva var kostnadskrevende. Det måtte gjøres omfattende fundamenteringsarbeider for saga. I tillegg måtte det foretas utbedringer av Nedre mølledam. Store deler av demningen til Øvre mølledam ble ødelagt under en flom i 1953. Det ville være gunstig å få denne restaurert samtidig. Nødvendige vedtak i Skedsmo kommune ble fattet om at kommunen skulle ta hånd om disse arbeidene. Etter flere utlysninger av arbeidet, kunne kommunen endelig i mars 2009 inngå kontrakt med PA Entreprenør AS. Samtidig hadde Sagelvas Venner bestilt sagbygget med maskineri hos Jora Bygg og Laft AS. Det viste seg at nedre mølledam hadde betydelige skader som krevde flere strakstiltak. Økte kostnader var ikke til å unngå, men Hovedutvalget for kultur sørget for intern omdisponering av kr. 200.000. Sagelvas Venner hadde på forhånd gitt tilsagn om et tilsvarende beløp.

Samtidig med grunnarbeidene hadde Jora Bygg og Laft AS hogd de første stukkene til saga. Huset ble bygd inne i firmaets egen hall, og plassert ute under et midlertidig tak. 9. september 2009 svingte trekkvogn og tilhenger inn i Mølleparken. Montering gikk radig og neste morgen var råbygget reist. Så kom en hektisk byggeperiode. Vassrenner og drivmaskineri skulle bygges, undertak og topptak skulle monteres og hele konstruksjonen skulle påføres tjære.

De siste dagene før åpning ble det jobbet nesten døgnet rundt, og til åpningsdagen 27. september 2009 var alt klappet og klart, bortsett fra noen flekker som manglet tjære.

Hver vår arrangeres Den kulturelle skolesekken for 8. klasseelever fra området til Skedsmo kommune. Da demonstreres sag og kvern, og elevene får et innblikk i lokalhistorien. I løpet av sommerhalvåret foregår det ofte demonstrasjon av sag og kvern.

Kilder:

Strømmensaga: Sagelvas Venner, 2010

Sagelva 1520/2020: Lørenskog Historielag, Sagelvas Venner, Skedsmo Historielag, 2020